

DREPT INTERNAȚIONAL

CZU: 343.5:341.231.14-055.2
341.231.14.000.343.5

CADRUL NORMATIV INTERNAȚIONAL ÎN MATERIA COMBATERII DISCRIMINĂRII ȘI VIOLENȚEI FAȚĂ DE FEMEI

Mariana PITIC,
*doctorandă ULIM, judecător
la Curtea Supremă de Justiție,
Președintele Consiliului INJ*

*„Există un adevăr absolut,
aplicabil tuturor țărilor, culturilor și comunităților:
violența față de femei nu poate fi în nici un caz
acceptată, justificată sau tolerată”*

Ban Ki-moon,
**Secretarul General al
Organizației Națiunilor Unite**
(2008)

REZUMAT

Lupta împotriva discriminării și violenței față de femei prezintă un imperativ al timpurilor noastre. Toate eforturile societății internaționale sunt îndreptate astăzi spre asigurarea unui cadru normativ eficient. Totodată, este la fel de importantă implementarea în ordinea juridică națională a prevederilor relevante pentru promovarea egalității de gen și combaterea discriminării față de femei. Or, în ultimă instanță, contează aplicarea coerentă a legislației naționale, care va conține măsuri relevante în vederea asigurării egalității de gen, precum și instituirea răspunderii pentru nerespectarea prevederilor legislației naționale, dar și a tratatelor internaționale la care statul este parte. Obiectul prezentei cercetări constă în identificarea prevederilor actelor internaționale în materia combaterii discriminării și violenței față de femei. De asemenea, ne propunem să identificăm în mecanismele universal și cele regionale măsurile eficiente în vederea asigurării egalității de gen, combaterii discriminării și violenței față de femei.

Cuvinte-cheie: *egalitate, egalitate de gen, nediscriminare, violență împotriva femeilor, violență domestică, victimă, Convenția de la Istanbul.*

În prezentul studiu, fără a pretinde să fie unul exhaustiv, ne propunem să realizăm o analiză a principalelor codificări în materia asigurării egalității de gen, luptei

INTERNATIONAL LEGAL FRAMEWORK FOR COMBATING DISCRIMINATION AND VIOLENCE AGAINST WOMEN

SUMMARY

Combating discrimination and violence against women is an imperative of our time. All efforts of international society today are directed to ensure an effective regulatory framework. It is also important to implement into national law the relevant provisions for promoting gender equality and combating discrimination against women. It ultimately matter consistent application of national legislation, containing relevant measures to ensure gender equality and the establishment of liability for non-compliance of national legislation and international treaties to which the State is a party. The purpose of this research is to identify provisions of international instruments for combating discrimination and violence against women. In addition, we intend to identify the universal and regional mechanisms effective measures to ensure gender equality, combating discrimination and violence against women.

Key-words: *equality, gender equality, non-discrimination, violence against women, domestic violence, victim, Istanbul Convention.*

împotriva discriminării și violenței față de femei. Este absolut necesar să demarăm o astfel de investigație cu reliefarea conținutului relevant al Cartei Internaționale a Drepturilor Omului. Astfel, Declarația Universală a Drepturilor Omului adoptată la 10 decembrie 1948 prevede egalitatea de drepturi între bărbați și femei doar în preambul: „*Considerând că în Cartă popoarele Organizației Națiunilor Unite au proclamat din nou credința lor în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea și în valoarea persoanei umane, drepturi egale pentru bărbați și femei și că au hotărât să favorizeze progresul social și îmbunătățirea condițiilor de viață în cadrul unei libertăți mai mari...*”. Ulterior, Declarația la articolul 7 conține o clauză generală de nediscriminare: „*Toți oamenii sunt egali în fața legii și au, fără nici o deosebire, dreptul la o*

egală protecție a legii. Toți oamenii au dreptul la o protecție egală împotriva oricărei discriminări care ar viola prezenta declarație și împotriva oricărei provocări la o asemenea discriminare[3].

Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, precum și Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, deși nu prevăd expres lupta împotriva discriminării față de femei, la articolul 3 conțin ambele dispoziții similare privind angajamentul asumat de statele părți la pacte de a asigura dreptul egal pe care îl au bărbatul și femeia de a beneficia de toate drepturile prevăzute de pacte.

Actele internaționale menționate nu conțineau prevederi vis-a-vis de interzicerea violenței față de femei, deoarece violența împotriva femeilor, iar în special violența domestică, timp îndelungat au fost considerate drept fenomene ce nu cad sub incidența normelor prevăzute de tratatele internaționale în materia protecției drepturilor omului reieșind din faptul că agresorii în marea majoritate a cazurilor erau persoane particulare: soți, parteneri, frați, fii, tați.

Relativ recent, omenirea a recunoscut că violența aplicată față de femei și fete fie în viața publică, fie în cea privată constituie o încălcare a drepturilor omului. În legătură cu aceasta, statele trebuie să manifeste atenție cuvenită întru a nu admite actele de violență și anume realizarea anchetei efective și pedepsirea celor vinovați indiferent dacă asemenea acte au fost comise de stat sau de particulari, precum și asigurarea protecției victimelor [9].

În anul 1979 a fost adoptată Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei. În scopul monitorizării realizării prevederilor convenției a fost instituit Comitetul pentru eliminarea discriminării față de femei [1]. Statele care au devenit părți la tratatul indicat și-au asumat angajamentul de a prezenta periodic Comitetului rapoarte privind realizarea drepturilor garantate de Convenție. În cadrul ședințelor sale Comitetul examinează rapoartele fiecărui stat parte la Convenție și își expune concluziile, recomandările sub formă de observații finale. La fel, Comitetul este în drept să primească comunicări din partea persoanelor particulare sau grupurilor de persoane privind încălcarea drepturilor garantate de Convenție, precum și este în drept să inițieze examinarea încălcărilor grave sau sistematice ale drepturilor femeilor. Aceste proceduri sunt facultative și pot fi realizate doar în cazul în care statul și-a exprimat acordul în privința lor.

Comitetul pentru eliminarea discriminării față de femei poate elabora recomandări generale și sugestii. Recomandările generale vizează statele și se referă la anumite articole sau subiecte ale Convenției. La cele mai importante recomandări generale în materia pre-

venirii aplicării violenței față de femei adoptate de Comitet se referă: Recomandarea generală nr. 19 (1992) „Violența împotriva femeilor”; Recomandarea generală nr. 33 (2015) privind accesul femeilor la justiție. În pofida faptului că recomandările nu au forță juridică, adoptarea lor dictează, la rândul său, apariția tratatelor internaționale universale sau regionale în materia protecției drepturilor femeilor.

La 20 decembrie 1993 prin Rezoluția 48/104 a Adunării Generale a ONU a fost adoptată Declarația privind eliminarea violenței împotriva femeilor. Aceasta a devenit primul act internațional privind prevenirea și eliminarea violenței împotriva femeilor în care au fost prevăzute detaliat tipuri și forme de violență împotriva femeilor.

În anul 1995 la cea de-a IV-a Conferință mondială privind femeile a fost adoptată Declarația de la Beijing și Platforma de acțiuni de la Beijing în care s-a menționat că actele de violență sau amenințare de aplicare a violenței, indiferent de faptul dacă sunt aplicate în familie sau în comunitate, de către însuși statul sau datorită tolerării unor asemenea acțiuni de către state, provoacă sentimentul de frică și lipsă de securitate și constituie un impediment în realizarea aspirațiilor femeilor privind egalitatea, precum și în vederea dezvoltării și păcii [8].

Deși încă în anii 70 ai secolului trecut în numeroase rezoluții ale Organizației Națiunilor Unite, în actele instituțiilor specializate ale ONU, organelor convenționale, precum și în actele organizațiilor regionale a fost stabilit că femeile au nevoie de protecție specială împotriva actelor de violență, omenirea până în timpul de față nu a realizat importanța luptei împotriva acestui fenomen periculos.

Per ansamblu, la situația anului 2013, 35 % din femeile din întreaga lume au suportat violența fizică și/sau sexuală din partea soțului, fie violența sexuală din partea unei persoane terțe. 35% din toate omorurile femeilor sunt săvârșite de către partenerii lor. Printre femeile care au fost abuzate fizic sau sexual de către partenerii lor este crescută rata problemelor de sănătate. De exemplu, probabilitatea nașterii unui copil cu greutatea mică este cu 16% mai ridicată. Probabilitatea avorturilor la aceste femei este de două ori mai mare, la fel, este practic de două ori mai probabilă depresia în rândul femeilor, iar în unele regiuni rata infecțiilor cu SIDA este de 1,5 ori mai înaltă decât la femeile care nu sunt supuse violenței din partea partenerului. În plan global, 7% din femei au fost hărțuite sexual de către persoane terțe. Conform datelor existente, femeile care au fost supuse unei astfel de forme de violență dezvoltă tulburări legate de consumul de alcool de 2,3 ori mai frecvent, iar probabilitatea apariției depresiei sau fricii în rândul lor este de 2,6 ori mai înaltă [5].

Dezvoltarea progresivă a Dreptului internațional al drepturilor omului și anume reglementarea universală a luptei împotriva violenței față de femei a avut un impact considerabil asupra conținutului tratatelor regionale în materia drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Astfel, în sistemul interamerican de protecție a drepturilor omului, suplimentar tratatului fundamental – Convenția interamericană a drepturilor omului (1969), se aplică Convenția interamericană privind prevenirea, pedepsirea și eliminarea violenței față de femei (1994). Articolul 6 al Convenției indicate prevede:

„Dreptul fiecărei femei de a nu fi supusă violenței include, printre altele:

- a. Dreptul femeii de a fi liberă de orice formă de discriminare; și
- b. Dreptul femeii de a fi prețuită și educată liber în afara modelelor stereotipare privind comportamentul și practicile sociale și culturale bazate pe concepte de inferioritate sau subordonare” [4].

În mecanismul african de protecție a drepturilor omului acționează Carta africană a drepturilor omului și popoarelor (1981), amendată prin Protocolul cu privire la drepturile femeii în Africa (2003). În articolul 2 al Protocolului se conțin dispoziții exprese în materia eliminării discriminării față de femei:

”1. Statele combat discriminarea față de femei, sub toate formele, prin adoptarea măsurilor apropiate în plan legislativ, instituțional ș.a. În acest sens, ele se angajează:

- a) să înscrie în Constituția lor și alte instrumente legislative, dacă aceasta încă nu a fost făcut, principiul egalității între bărbați și femei, precum și să asigure aplicarea lui efectivă;
- b) să adopte și să realizeze într-un mod efectiv măsuri legislative și de reglementare apropiate, inclusiv cele ce interzic și reprimă toate formele de discriminare și practicile nefaste care compromit sănătatea și bunăstarea generală a femeilor;
- c) să integreze preocupările femeilor în deciziile lor politice, legislație, planuri, programe și activități de dezvoltare, precum și în toate celelalte domenii de viață;
- d) să întreprindă măsuri coercitive și pozitive în domeniul în care continuă să existe discriminare de drept și de fapt față de femei;
- e) să sprijine inițiativele locale, naționale, regionale și continentale cu privire la eradicarea tuturor formelor de discriminare față de femei.

2. Statele se angajează să modifice schemele și modelele de comportament socio-culturale a femeii și bărbatului prin educarea publicului prin intermediul strate-

giilor de informare, educare și comunicare, cu scopul de a realiza eliminarea tuturor practicilor culturale și tradiționale nefaste și a tuturor celorlalte practici fondate pe ideea de inferioritate sau de superioritate a unui sau altui sex, sau pe rolurile stereotipare a femeii și bărbatului” [7].

În anul 1994 Liga Statelor Arabe, cu prilejul aniversării a 50 ani, a adoptat prima versiune a Cartei arabe a drepturilor omului. În textul Cartei din anul 1994 se conțineau, în esență, aceleași drepturi și libertăți care se conțin în alte acte regionale și universale privind protecția drepturilor omului. Totodată, în acea versiune a Cartei lipseau garanții privind executarea hotărârilor adoptate de mecanismul arab de protecție a drepturilor omului. În sfârșit, la 23 mai 2004 la Summit-ul statelor arabe în Tunisia, a fost adoptată o nouă versiune a Cartei care conține dispoziții referitoare la situația femeii. Astfel, în art. 3 lit. c) se conține dispoziția: „Om și femeia sunt egali în planul demnității umane, drepturi și obligații în cadrul discriminării pozitive stabilite în favoarea femeii prin legea islamică sharia și alte legi divine, precum și prin legislații și instrumente internaționale. În consecință, fiecare stat parte la prezenta Cartă se angajează să întreprindă toate măsurile necesare pentru a garanta paritatea de șanse și egalitatea efectivă între bărbați și femei în exercitarea tuturor drepturilor enunțate în prezenta Cartă” [6].

Sistemul european regional de protecție a drepturilor omului a generat la ziua de astăzi cel mai eficient mecanism de protecție a drepturilor și libertăților fundamentale. Fiind fondat în anul 1950 prin adoptarea Convenției pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale, ce conține la articolul 14 interdicția discriminării, precum și o clauză generală de nediscriminare în Protocolul nr. 12 (adoptat la 4 noiembrie 2000, intrat în vigoare la 1 aprilie 2005), sistemul european de protecție a drepturilor omului s-a îmbogățit de curând cu norme privind asigurarea egalității de gen, luptă împotriva discriminării, precum și eliminarea violenței împotriva femeilor. Astfel, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a adoptat: Recomandarea Rec(2002)5 privind protecția femeilor împotriva violenței, Recomandarea CM/Rec(2007)17 privind standardele și mecanismele de asigurare a egalității de gen, Recomandarea CM/Rec(2010)10 privind rolul femeilor și al bărbaților în prevenirea și soluționarea conflictelor și în construirea păcii ș.a. Totodată, aceste recomandări n-au reușit să amelioreze substanțial calitatea vieții femeilor în Europa. Conștientizând importanța problemei existente, reieșind din necesitatea unificării normelor ce reglementează protecția femeilor de actele de violență, adoptate de anumite state europene, Consiliul Europei în anul 2009 a decis să adopte un tratat internațional special.

La 11 mai 2011 a fost adoptată Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. După ratificarea de către 10 state, Convenția a intrat în vigoare la 1 august 2014 [2].

Convenția de la Istanbul a devenit primul tratat internațional complex ce compilează norme de protecție a drepturilor femeii, norme de drept internațional penal, care prevede egalitatea de gen. Convenția din anul 2011 pentru prima dată abordează violența împotriva femeilor drept încălcare a drepturilor omului, în calitate de formă de discriminare împotriva femeilor.

Este necesar de a menționa acel fapt că după intrarea în vigoare a Convenției de la Istanbul, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei poate, după consultarea Părților la Convenție și obținerea acordului lor unanim, invita orice Stat non-membru al Consiliului Europei, care nu a participat la elaborarea Convenției, să adere la Convenție printr-o hotărâre adoptată cu majoritatea prevăzută în Articolul 20.d al Statutului Consiliului Europei, și prin votul unanim al reprezentanților Părților îndreptățiți să se întrunească în Comitetul de Miniștri.

Rezumând, estimăm necesar să menționăm că sistemul universal și cele regionale de protecție a drepturilor omului, preocupate de statutul juridic al femeii, victimă a stereotipurilor de gen, existente în societățile naționale, a evoluat rapid în ultimii ani, generând atât norme *soft law*, precum și tratate internaționale care au drept scop sporirea calității vieții femeilor. Cadrul normativ internațional existent la moment se prezintă ca fiind unul adecvat și consistent, totodată, rămân a fi realizate un șir de măsuri de implementare națională a celor standarde elaborate în plan mondial. Totodată, cea mai dificilă sarcină ce urmează a fi realizată rămâne a fi schimbarea de atitudine și mentalitate care trebuie să o realizeze fiecare persoană în parte.

Referințe bibliografice:

1. Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei, adoptată și deschisă spre semnare de Adunarea generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția 34/180 din 18 decembrie 1979. Intrată în vigoare la 3 septembrie 1981.
2. Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, Istanbul, 11 mai 2011. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046253e> (vizitat 20.02.2017).
3. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948 la New York. Publicată în ediția oficială „Tratate internaționale,” vol. 1, 1998, p. 11.
4. Inter-american Convention on the prevention, punishment and eradication of violence against women „Convention of Belem do Para”, 1994. <http://www.oas.org/juridico/english/treaties/a-61.html> (vizitat 20.01.2017).
5. Report, London School of Hygiene & Tropical Medicine, World Health Organization and the South African Medical Research Council «Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence», 2013. http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/85239/1/9789241564625_eng.pdf?ua=1 (vizitat 13.02.2017).
6. Charte arabe des droits de l’homme (2004), entrée en vigueur 2008 https://www.aci.hl.org/texts.htm?article_id=16 (vizitat 10.02.2017).
7. Protocole à la Charte africaine des droits de l’Homme et des peuples relatif aux droits des femmes en Afrique, 2003. <http://www.achpr.org/fr/instruments/women-protocol/> (vizitat 20.02.2017)
8. Пекинская декларация принята четвертой Всемирной конференцией по положению женщин, Пекин, 4-15 сентября 1995 года. http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/womdecl.shtml (vizitat 11.02.2017).
9. Приложение «Дальнейшие меры и инициативы по осуществлению Пекинской декларации и платформы действий» к Политической декларации принятой Генеральной Ассамблеей ООН на 10-ом пленарном заседании 10 июня 2000 г. (Резолюция S-23/12).

